

deze manier aandacht vragen voor een schonere Maas. De levensomstandigheden voor de Zalm in de Maas zijn volgens de O.V.B. nog verre van ideaal. Volgens deze organisatie dienen nog de volgende zaken te gebeuren: het passeerbaar maken van stuwen, het inrichten van paaigebieden en verbetering van de waterkwaliteit. Een en ander vond plaats in het kader van het internationale congres 'De Maas moet schoon', georganiseerd door de jubilerende 'Vereniging Visstandverbetering Maas' (bron: Limburgs Dagblad 27 oktober 1987; O.V.B.-Bericht 1987-3).

NOTEN

Gebruikte afkortingen: R.A.L. = Rijksarchief Limburg; R.A.G. = Rijksarchief Gelderland; P.A. = Provinciaal Archief; G.S. = Gedeputeerde Staten; G.A. = Gemeentearchief.

1. R.A.L., Familiearchief Scheres-d'Olne 281-295.
2. R.A.L., Archief kasteel Borgharen 259-275.
3. R.A.L., Archief kasteel Ter Worm 62.
4. R.A.L., Huisarchief Oost/Strucht 372.
5. R.A.L., P.A. 8630, brief 26 juli 1885.
6. R.A.L., P.A. 8630, diverse correspondentie.
7. R.A.L., P.A. 8633.
8. R.A.L., P.A. 8633, brief 13 oktober 1885.
9. R.A.L., P.A. 8633, brief 16 oktober 1885.
10. G.A. Roermond. 'Economie en ambachtsgilden van Roermond tot 1795', Ogepubliceerd manuscript, losbladig en getypt: 112 blz. (geraadpleegd blz. 83).
11. R.A.L., P.A. 8633.
12. R.A.L., P.A. 8632.
13. R.A.L., P.A. 8632.
14. R.A.G., Verbalen G.S. 24.03 - 113/2. (Provinciaal bestuur 1873; brief burgemeester van Hesel 1892). Het Schanse Gat ligt bij St. Andries.
15. R.A.G., Verbalen G.S. 24.03 - 113/2, brief 12 maart 1869.

16. Provinciale Verslagen Gelderland 1851, 1852 & 1854.

17. R.A.G., Verbalen G.S. 24.03 - 113/2, brief 30 augustus 1858.

18. Najaar 1987 verschijnt er bij de Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij (Nieuwegein) een 'Schets van de Nederlandse rivier- en binnenvisserij tot het midden van de 20ste eeuw', geschreven door D.E. van Drimmelen. Hierin wordt o.a. ingegaan op de achteruitgang van de zalmvisserij.

SUMMARY

ASPECTS OF THE SALMON-FISHERY IN THE DUTCH PROVINCES LIMBURG AND GELDERLAND IN THE NINETEENTH CENTURY.

It is often difficult to interpret historical fishery statistics in a correct way, without knowing the original and basical facts. Therefore it's necessary to inspect such statistics attentively.

The Dutch salmon-fishery on the Rhine had a high production between 1871 and 1885. The salmon-fishery on the Meuse in Limburg and Gelderland was, compared to that on the Rhine, only of a low importance in the second half of the nineteenth century. Some historical resources suggest that after closing Het Schanse Gat (connection between the Waal and the Meuse) in 1856 the salmon-fishery on the Meuse declined. The pollution of the Meuse-sediment was very high in the second half of the nineteenth century. Pollution could possibly have influenced the number of salmon. This study is based on the archives of provincial authorities in Limburg and Gelderland.

LITERATUUR

- BEMMEL, A.C.V. VAN, 1957. Vissoorten die uit de Nederlandse fauna dreigen te verdwijnen. De Levende Natuur, 60 (5): 109-114.
- BONT, M.J., DE, 1886. Iets over de zalmquaestie en het tractaat tot regeling der zalmvisserij op den Rijn. Amsterdam: 59 blz.
- DOORN, Th. VAN, 1977. Mensen vissen vogels. Ri-

viervisserij, vergane glorie. Assen/Amsterdam: 147 blz.

DRIMMELLEN, D.E. VAN, 1982. De visserij in het stroomgebied van de Rijn. Jaarverslag 1980/1981 van de Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij: 3-23.

JANSEN, Ph., 1973. *Salmo irideus*. Natuurhist. Maandbl. 62: 144-146.

KRUYSKAMP, C.H.A., 1957. Woordenboek der Nederlandsche taal. 21e deel, 21 aflevering via. Den Haag/Leiden: 223 blz.

LINSSEN, J., 1966. Het Steel te Roermond. Publications de la société historique et archéologique dans le Limbourg, tome CII, 1966: 1-12.

LINSSEN, J., 1975. Visrechten in de Roer. Publications de la société historique et archéologique dans le Limbourg, tome CXI, 1975: 217-231.

LUYTEN, (Dr.), 1886. Iets over het ontwerp-zalmtractaat van 30 juni 1885. Maassluis: 30 blz.

NIJSEN, H. en S.J. DE GROOT, 1987. De vissen van Nederland. Natuurhistorische Bibliotheek K.N.N.V., 43. Hoogwoud: 224 blz.

OP DE MACKS, J.A., 1876. Beknopt overzicht van het ontstaan en den tegenwoordigen toestand der Nederlandsche vischkwekerij te Velp 1871-1876. Velp: 12 blz.

PELZERS, E., 1987. Archivalia met faunistische gegevens. Lutra, 30: 45-48.

POLLEN, F.P.L., 1886. Eene wettelijke regeling voor Nederland van de zalmvisserijen in de Rijn, beschouwd in verband met de Conventie van Mannheim (1869) en die van Berlijn (1885). Scheveningen: 78 blz.

QUAKERNAAT VAN SPIJK, A., 1870. Eenige opmerkingen naar aanleiding der brochure van den heer Francois P.L. Pollen over de Nederl. zalmvisserij. Zalbommel: 8 blz.

RANG, M.C. en C.J. SCHOUTEN, 1987. Bodemverontreiniging in het Maasdal: geen oorzaak van vandaag of gisteren. Natuurhist. Maandbl. 76: 70-77.

REDEKO, H.C., 1941. De visschen van Nederland Leiden: 331 blz.

RIJK, J.H. DE, 1985. Mogelijkheden voor historisch onderzoek naar de fauna. Natura, 82 (6): 161-165.

SCHLEGEL, H., 1869. Natuurlijke Historie van Nederland. De Vissen. Amsterdam: 211 blz.

BEDREIGDE MUURPLANTEN IN LIMBURG

T.J.D. MULDER, Bloemenweg 23, Maastricht

Sinds enige tijd is bij de directie N.M.F. (Natuur, Milieu en Fauna-beheer, de dienst welke binnen het ministerie van Landbouw belast is met de uitvoering van het beleid met betrekking tot natuur- en milieu-bescherming) een soortenbeschermingsplan voor muurplanten in voorbereiding. Een van de mogelijkheden is om bij renovatie of verbouwing via de gemeentelijke bouwvergunningen behoud van de waardevolle muurvegetaties te bewerkstelligen. In Limburg is het van groot belang dat de gemeenten, die zelf verantwoordelijk zijn voor het onderhoud van de waardevolle muren, ertoe bewogen worden om daarbij de waardevolle begroeiingen onverlet te laten.

De soorten welke hiermee meer bescherming moeten gaan krijgen zijn:

Arabis hirsuta ssp. *sagittata* (Pijscheefkelk)

Asplenium adiantum-nigrum (Zwartsteel)

Asplenium trichomanes (Steenbreekvaren)

Asplenium ruta-muraria (Muurvaren)

Asplenium viride (Groensteelvaren)
Ceterach officinarum (Schubvaren)
Cheiranthus cheiri (Muurbloem)
Corydalis lutea (Gele helmblom)
Cystopteris filix-fragilis (Blaasvaren)
Desmazeria rigida (Stijf hardgras)
Gymnocarpium robertianum (Rechte driehoeksvaren)
Hieracium amplexicaule ssp. *speluncarum* (Stengelomvattend havikskruid)
Parietaria judaica (Klein glaskruid)
Phyllitis scolopendrium (Tongvaren).

Daar het soortenbeschermingsplan te zijner tijd aan alle gemeenten met waardevolle muurvegetaties toegestuurd zal gaan worden met een zo compleet mogelijk overzicht van te beschermen locaties in de gemeenten is

het van groot belang dat bij de direktie N.M.F. al zulke lokaties bekend zijn. In de Plantenstudiegroep is door ondergetekende in samenwerking met Jan Cortenraad getracht alle bij de leden bekende lokaties te verzamelen. Uit deze inventarisatie en uit veldwerk in de laatste jaren zijn de volgende lokaties naar voren gekomen.

IN ZUID-LIMBURGSE DORPEN EN STEDEN

Bunde: putten langs de spoorlijn (Steenbreekvaren, Muurvaren, Blaasvaren, volgens SEGAL [1962] ook Zwartsteel. Deze laatste werd bij bezoek dit jaar niet teruggevonden).

Eckelrade: muren van boerderijen (o.a. Zwartsteel en Schubvaren).

Epen: bruggetje over de Geul bij de Volmolen (o.a. Blaasvaren).

Eysden: muren aan de Diepstraat (Muurbloem); muren van Kasteel Eysden (Muurbloem, volgens SEGAL [1962]).

Gulpen: muur bij stoplicht onderaan Gulperberg (Steenbreekvaren).

Hoensbroek: muur bij brug naar kasteel (Tongvaren).

Houthem: muur van kerkhof (Kandelarij).

Illikhoven: muur op dijk aan zuidzijde van het dorp (Wit vetkruid).

Limbricht: muur van kerkhof (Tongvaren).

Maastricht: muren langs lang Grachtje, Grote Looierstraat, Achter de Molens, Nieuwenhofstraat, Preekherengang, Bonnefantstraat, Ezelmarkt, Hoge Kanaaldijk, Capucijnengang, bij Pater Vinktoeren/de Helpoort, kerkhof op St. Pieter, sluisvallen in het Bosscherveld en bij de KNP, kademuuren bij het Cörversplein/Oeverwal en aan de Wyckerzijde van de Maas, kasteelmuren Neercanne, muren van Sphinxvestiging in Wyck-zuid, stadsmuur achter hoofdgebouw R.U.L. en muur van bruggetje bij bejaardencentrum "Molenhof" in Monseigneur Nolenspark. Bedreigde muurplanten: Stengelomvattend havikskruid, Pijscheefkelk, Steenbreekvaren, Blaasvaren, Muurbloem, Gele helmblom, Klein glaskruid. Daarnaast komen nog vele andere meer of minder zeldzame planten voor, o.a. Geelwitte helmblom, Vijg, Thero-Airion-soorten, etc.

Margraten: oude put in gehucht Termaar (Tongvaren).

Mechelen: muur van kerkhof (Steenbreek- en Muurvaren, volgens SEGAL [1962] ook Tongvaren).

Meers: oude muur in kern Groot-Meers (Steenbreekvaren).

Muurvaren en Steenbreekvaren op een muur te Maastricht.

Meerssen: muur tegenover R.K. kerk (Stijve naaldvaren (!) en Steenbreekvaren volgens SEGAL [1962]).

Rothem: brug over Geul bij Oliemolen (Steenbreekvaren, Stengelomvattend havikskruid).

Simpelveld: viadukt in Miljoenenlijn (Steenbreekvaren).

Stein: muren van kasteelruïne (Vijfdelig kaasjeskruid).

St. Geertruid: put (Tongvaren).

Ulestraten: oude muur in weiland tegenover kasteel Vlieg (Steenbreekvaren).

Valkenburg: muren van watermolen bij kasteel Schaloen (Gele helmblom); muren langs de Geul (Gele helmblom en Blaasvaren); muren langs de Bogaardlaan (Stengelomvattend havikskruid en Tongvaren volgens SEGAL [1962]).

Wittem: muur bij kasteel Wittem (Tongvaren); muur van de tuin van het St. Gerardusklooster (Muurvaren, Blaasvaren en Gele helmblom).

Wijre: muren van kasteel Wijre (o.a. Muurbloem en Gele helmblom volgens SEGAL [1963]).

IN NOORD- EN MIDDEN-LIMBURG

Beesel: muur langs kerkhof (o.a. Gele helmblom).

Grathem: muur langs kasteel Oud Bugenum (o.a. Zwartsteel).

Herten: muur van kerkhof, tussenmuur Hoofdstraat, gevel van schuurtje Broekstraat 42 (o.a. Muurvaren en Steenbreekvaren).

Linne: tussenmuur Kerkstraat 14, tuinmuur Schoorweg, tussenmuur Kerkstraat 9, tussenmuur Weerdweg 10, pilaar Groenstraat (o.a. Muurvaren, Steenbreekvaren en Gebogen driehoeksvaren).

Melick en Herkenbosch: scheidingsmuur Aan 't Raadhoe, muur rond oud kerkhof Melick, tuinmuur Dorpstraat

Melick, tussenmuur Dorpstraat 60 in Melick, muren bij kerk en kerkhof Herkenbosch (o.a. Muurvaren en Steenbreekvaren).

Montfort: kasteelruïne de Grauwert (o.a. Muurvaren, Steenbreekvaren, Stinkende ballote en Knikkende distel); muur langs Kerkstraat 19, muur bij klooster van de zusters van de Goddelijke Voorzienigheid, tussenmuur Hoofdstraat 12/14 (o.a. Muurvaren en Steenbreekvaren).

Neer: sluisvallen Afwateringskanaal (Steenbreekvaren).

Posterholt: muur van kerkhof, muur tegenover kerk Hoofdstraat, muur Hoofdstraat 59 (o.a. Muurvaren).

Roermond: muren langs Voogdijstraat en Betlehemstraat (o.a. Pijscheefkelk en Muurvaren).

St. Odiliënberg: tussenmuur Aerwinkel, muur trappengpad op kerkhof (o.a. Muurvaren).

Venlo: één lokatie met Steenbreekvaren.

Vlodrop: muur van kerkhof, Gitstappermolen, muur pastorie langs Kleine Wal, tuinmuur pastorie, tussenmuur Groote Straat, muren bij Vlodrop-Station langs spoor (o.a. Muurvaren en Steenbreekvaren).

Weert: bij Maaspoort (Muurvaren).

Wessem: muur van oud huis langs de Maas (Steenbreekvaren).

Duidelijk is dat in het overzicht Noord- en Midden-Limburg er wat bekaaid afkomen in vergelijking met Zuid-Limburg, ondanks de recente inspanningen van J. Hermans in Midden-Limburg, van wie de gegevens over muurplanten in Herten, Linne, Montfort, Melick en Herkenbosch, Posterholt, St. Odiliënberg en Vlodrop afkomstig zijn (HERMANS, 1987). Het is dan ook goed denkbaar dat met name in Noord- en Midden-Limburg veel waardevolle muren nog niet bij de Plantenstudiegroep bekend zijn.

Gezien het feit dat het de bedoeling is in het volgend voorjaar het soortenbeschermingsplan af te ronden verzoek ik allen die nog lokaties met de genoemde planten op muren kennen, gegevens daaromtrent aan mij toe te sturen vóór 1 februari 1988.

LITERATUUR

HERMANS, J., 1987. De Begroeiing van muren in de Roerstreek. Jaarboek 1987 van de Heemkunde Vereniging Roerstreek.

SEGAL, S., 1962. De floristiek van oude muren. Gorteria 7.

SEGAL, S., 1963. Aanvullingen op de lijst van muren met belangrijke vegetaties. Schriftelijke mededeling aan de Natuurbeschermingsinstanties in Nederland.